

Osnove ekonomije

4. i 5. predavanje – IU3

doc. dr. sc. Danijel Knežević, v. pred.
izv. prof. dr. sc. Nikola Drašković, prof. str.
st.

Ishod učenja 3:
Elastičnost ponude i
potražnje

Elastičnost - ponavljanje

- Elastičnost nam govori o tome koliko je neka ekonomska veličina osjetljiva na promjenu neke druge ekonomske veličine s kojom se nalazi u zavisnom odnosu.
- Stupanj te osjetljivosti mjeri se koeficijentom elastičnosti, koji općenito izražava odnos između postotne promjene zavisne ekonomske veličine i postotne promjene nezavisne ekonomske veličine.
- Da bismo imali koristi od alata ponude i potražnje potrebno je znati koliko ponuda i potražnja reagiraju na promjene cijena.
- **Određena dobra su jako osjetljiva na promjenu cijena (primjerice, putovanja za odmor), dok neka dobra vrlo slabo reagiraju na promjene cijene (primjerice, hrana ili električna energija).**

Koeficijent elastičnosti

- Formula za izračun koeficijenta elastičnosti:
 $ED = \text{postotna promjena tražene količine} / \text{postotna promjena cijene}$
- Cjenovno elastična potražnja: promjena cijene od 1 posto uzrokuje promjenu tražene količine veću od 1 posto. Koeficijent elastičnosti veći od 1.
- Cjenovno neelastična potražnja: promjena cijene od 1 posto uzrokuje promjenu tražene količine manju od 1 posto. Koeficijent elastičnosti manji od 1.
- Jedinično elastična potražnja: postotna promjena količine upravo jednaka postotnoj promjeni cijene. Koeficijent elastičnosti jednak 1.

Elastičnost potražnje ovisi o...

- Nužnosti dobra – kruh ili skupo električno vozilo?
  - Veću elastičnost potražnje imaju luksuzna dobra.
- Dostupnosti supstituta – gorivo ili skijanje u Austriji?
  - Što je više mogućih supstituta, veća je elastičnost potražnje.
- Vrijeme reakcije potrošača – kako će porast cijene električne energije utjecati na potražnju u roku od 1 godine/5 godina?
  - Što je duže promatrano vrijeme, veća je elastičnost potražnje.
- Udio u osobnom dohotku – toaletni papir ili novi iPhone?
  - Što je udio dobra u dohotku manji, manja je elastičnost potražnje.

Elastičnost ponude ovisi o...

- Raspoloživost proizvodnih kapaciteta
  - Što je veća raspoloživost kapaciteta, elastičnost je veća zato što tvrtke mogu brzo reagirati na promjene u cijeni.
- Mobilnost proizvodnih faktora
  - Što su proizvodni faktori mobilniji, elastičnost ponude je veća.
- Stanje zaliha
  - Više zaliha, veća elastičnost.
- Razdoblje
  - Što je promatrano razdoblje duže, veća je elastičnost.
- Dužina proizvodnog procesa
  - Što je dužina (i kompleksnost) procesa manja, veća je elastičnost zato što je moguće brže reagirati.

Elastičnost i prihod

- Poduzeća zanima da li će povećanje cijena povećati ili smanjiti prihod.
- Nije upitno hoće li se potražnja smanjiti ako se poveća cijena: to će se sigurno dogoditi. Ali, upitno je hoće li smanjenje potražnje biti manje ili veće od povećanja cijene.
- Ukupan prihod = cijena * količina.
- Odgovor na pitanje može se dati ako se zna cjenovna elastičnost potražnje.

Elastic Demand

Inelastic Demand

PRIMJENA NA GLAVNA EKONOMSKA PITANJA

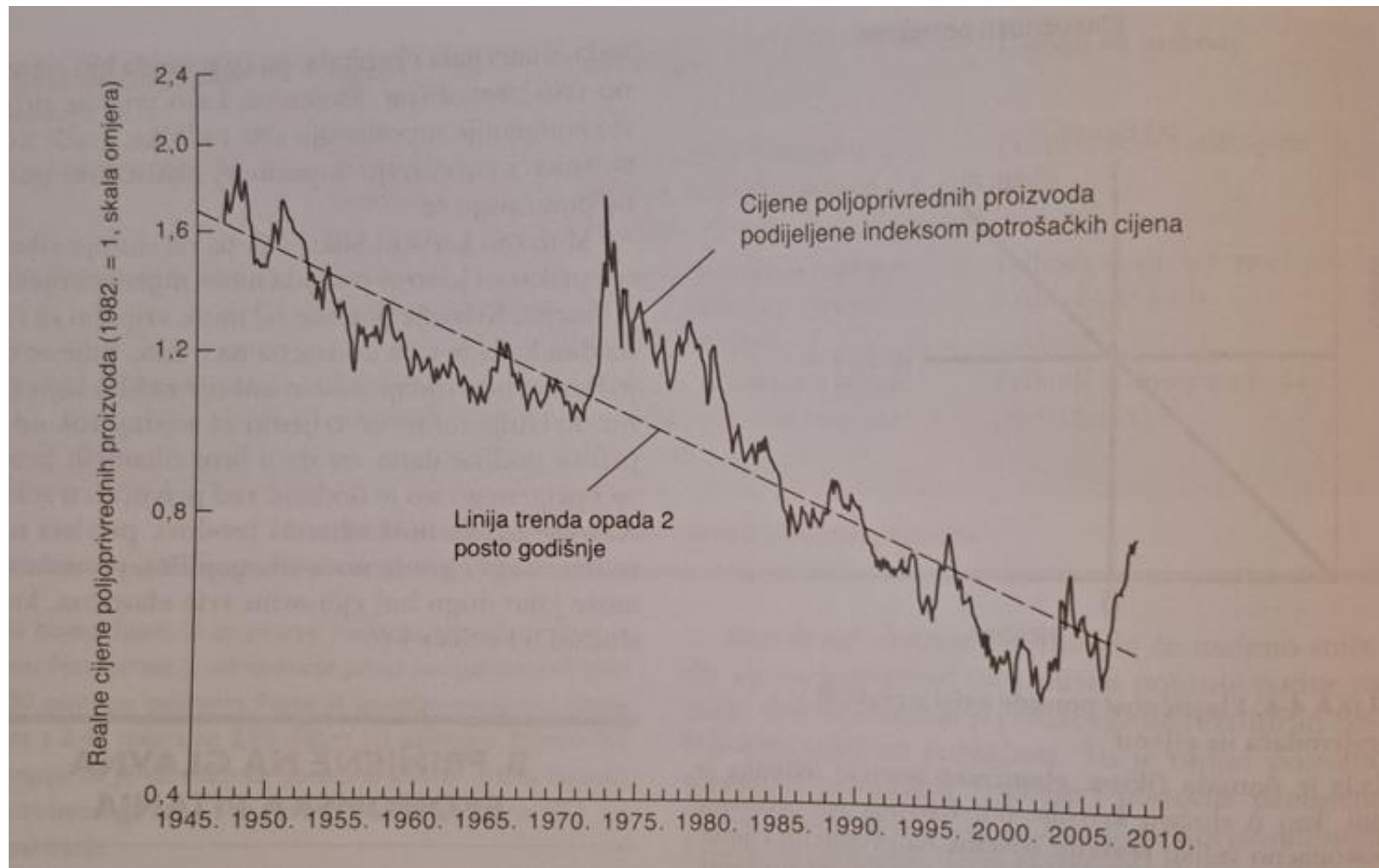
Primjeri na koji način elastičnost može pomoći u razumijevanju brojnih osnovnih gospodarskih trendova i pitanja ekonomske politike:

- Opadanje poljoprivrede.
- Učinci poreza na određeni sektor (primjer poreza na benzin).
- Posljedice različitih vrsta državne intervencije na tržištima.

EKONOMIKA POLJOPRIVREDE

- Poljoprivreda je nekoć bila najveći pojedinačni američki sektor (prije više od stotinu godina polovica je američkog stanovništva živjela i radila na farmama, dok se danas manje od 3 posto radne snage bavi poljoprivredom).
- Istodobno su cijene poljoprivrednih proizvoda padale u odnosu na ostale cijene u gospodarstvu (prosječni dohodak obitelji se više nego udvostručio, a dohoci u poljoprivredi su stagnirali).

**Cijene osnovnih
poljoprivrednih
proizvođača
značajno su se
smanjile**

Kretanje cijene pšenice

Zašto raste cijena pšenice kada je gospodarska kriza (2008. i 2022.)?

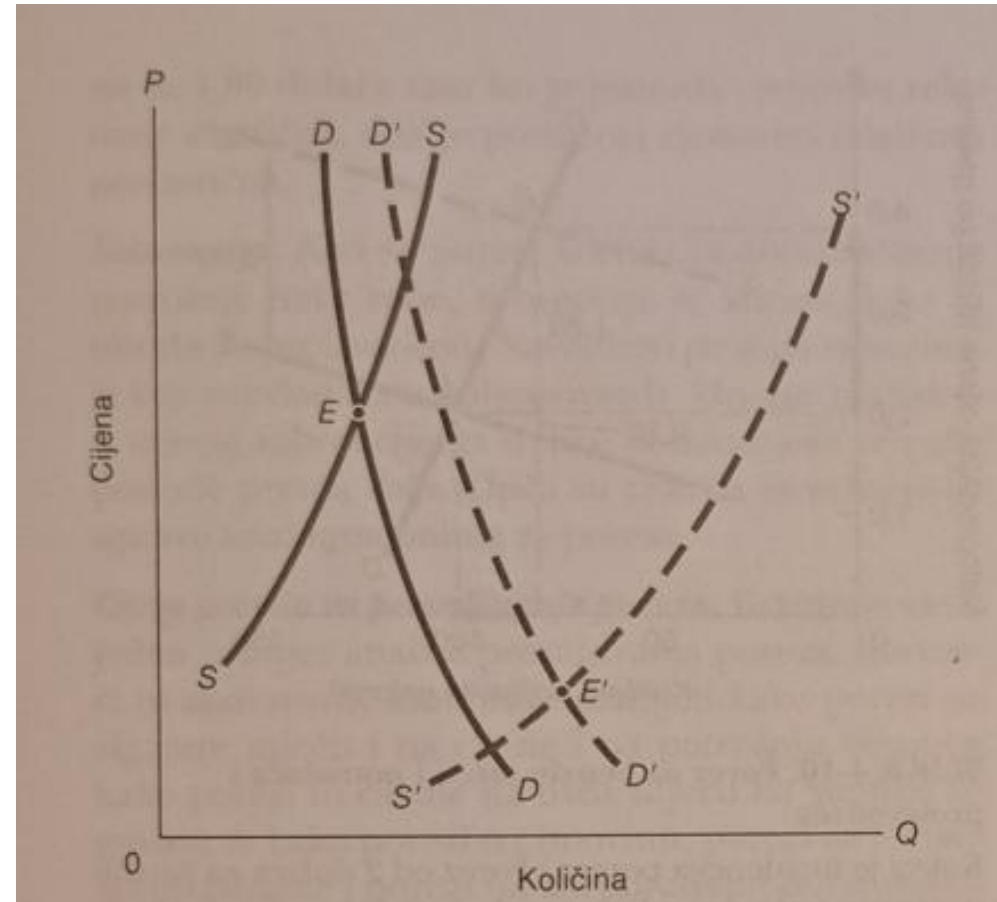
- Globalna raspodjela proizvodnje pšenice (2020. u tonama):
  - Kina - 134.254.710,
  - EU - 126.658.950,
  - Indija - 107.590.000,
  - Rusija - 85.896.326,
  - Sjedinjene Američke Države - 49.690.680,
  - Ukrajina - 24.912.350.
- Globalna geopolitička kretanja (rat u Ukrajini).
- Rast cijena energije i gnojiva.
- Klimatske promjene.
- Rast potražnje za agrogorivima.

Kretanje cijene kave

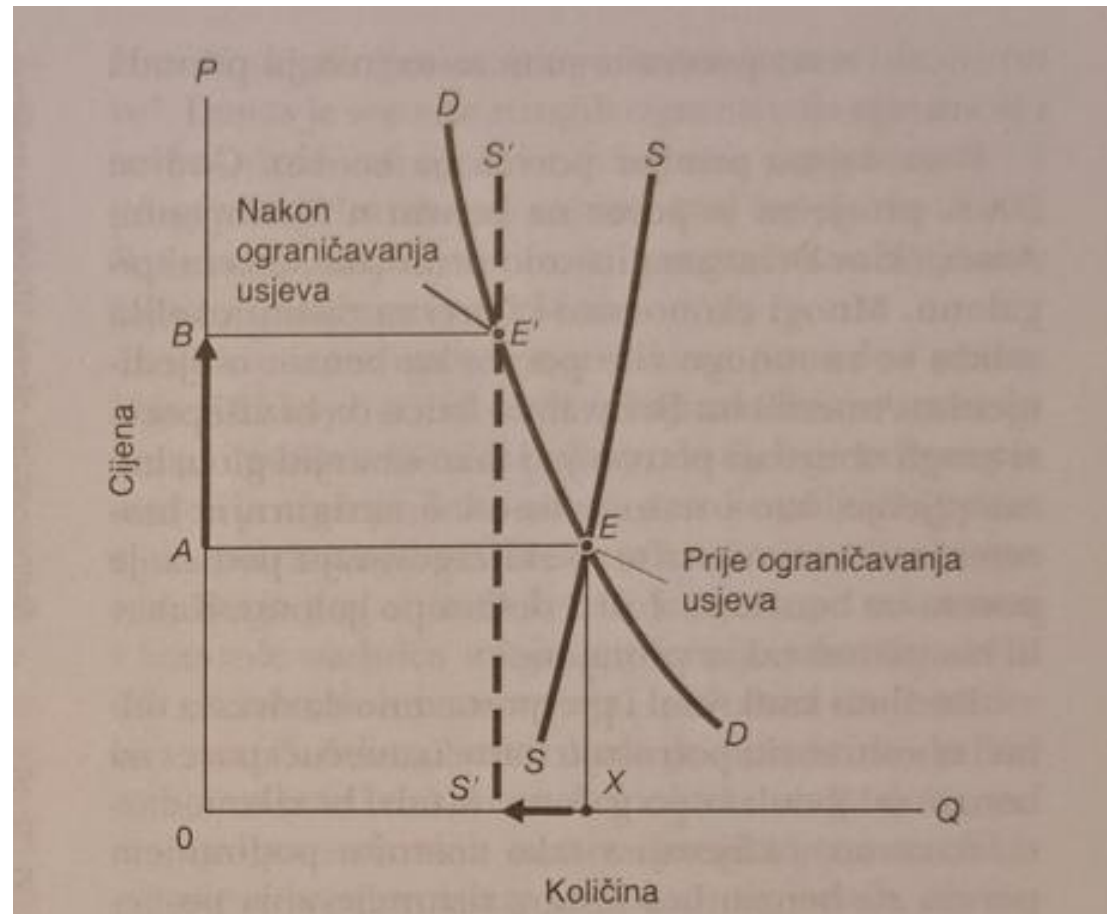
Poljoprivredne nevolje proizlaze iz ekspanzivne ponude i neelastične potražnje

- Ravnoteža u točki E: uvjeti u poljoprivrednom sektoru od prije nekoliko desetljeća.
- Ponuda je uslijed impresivnog tehnološkog napretka rasla brže od potražnje za poljoprivrednim proizvodima.
- Zbog toga, konkurencijske cijene poljoprivrednih proizvoda imaju tendenciju pada.

Programi ograničavanja usjeva povećavaju i cijene i dohotke poljoprivrednika

- Prije ograničavanja usjeva: ravnoteža u točki E.
- Nakon ograničavanja usjeva: krivulja ponude se pomiče ulijevo na $S'S'$ pri čemu je nova ravnoteža u E' .
- Novi pravokutnik prihoda $OBE'S'$ je veći od početnog pravokutnika $OAE'X$ – viši prihod rezultat je neelastične potražnje.

Etičnost postizanje tržišne ravnoteže

- Da bi se cijene poljoprivrednih proizvoda zadržale na razinama koje zadovoljavaju proizvođače, manipulira se s ponudom.
- Smanjenje proizvodnje uzrokuje rast cijena, zbog neelastičnosti potražnje.
- Prema izvješću UN-a, u 2019. godini bilo je 735 milijuna gladnih u svijetu, a gotovo svaka treća osoba – 2,4 milijarde, ili 29,6 posto svjetske populacije – nije imala stalni pristup hrani.
- Ima li nade da će se glad u svijetu iskorijeniti?

UTJECAJ POREZA NA CIJENU I KOLIČINU

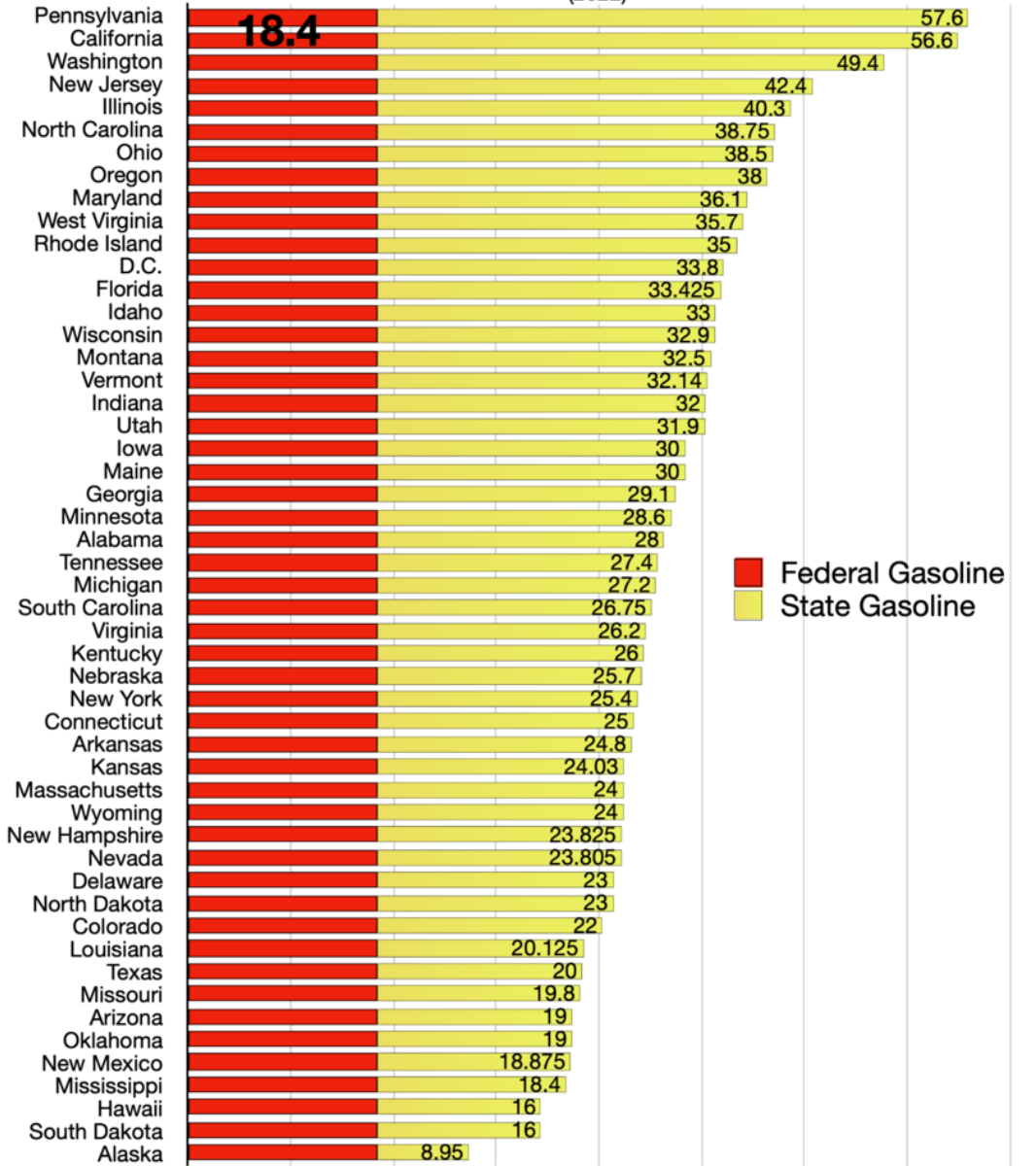
- Države nameću poreze na širok spektar roba: cigarete, alkohol, uvozna dobra, telefonske usluge itd.
- Kako bismo znali tko stvarno snosi teret poreza trebaju nam ponuda i potražnja.

Primjer: benzin.

- 2008. godine prosječni je porez na benzin u SAD-u iznosio približno 50 centi po galonu.
- Mnogi ekonomisti i borci za zaštitu okoliša zalažu se za značajno podizanje poreza na benzin u SAD-u (jer bi viši porezi mogli obuzdati potrošnju i tako smanjiti globalno zatopljenje kao i njihovu ovisnost o nesigurnim inozemnim izvorima nafte).
- Kakav bi bio učinak podizanja poreza na benzin za 1 ili 2 dolara po galonu?

Gasoline Taxes (United States)

(2022)

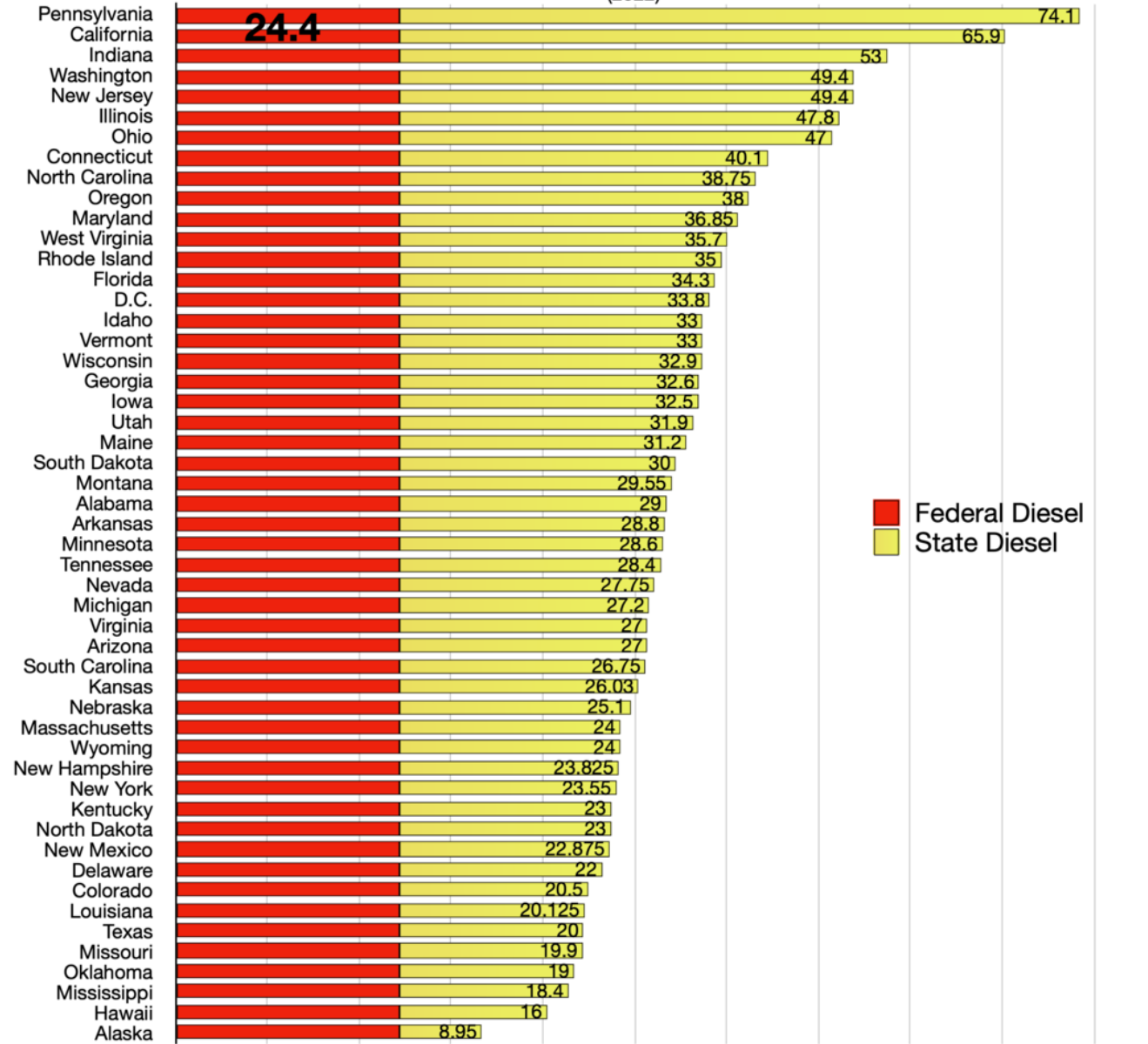
Federal Gasoline
State Gasoline

0 10 20 30 40 50 60 70 80

Cents Per Gallon

Diesel Taxes (United States)

(2022)

Federal Diesel
State Diesel

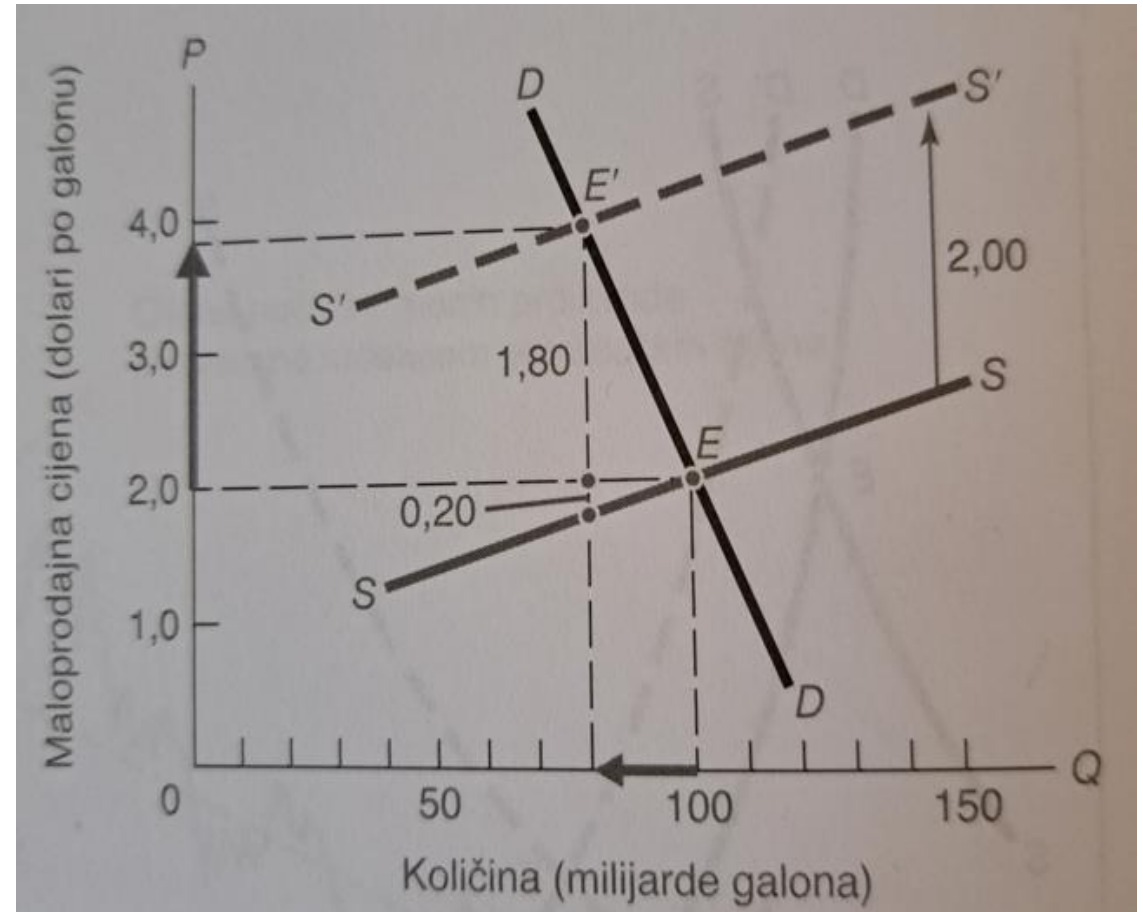
0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

Cents Per Gallon

Porez na benzin tereti i potrošača i proizvođača

PRIMJER: uvođenje poreza od 2 dolara na benzin.

- Početna ravnoteža prije poreza se nalazi u E.
- Nametanje poreza pomiče krivulju ponude prema gore, uz nepromijenjenu krivulju potražnje (krivulja potražnje za benzinom je relativno neelastična).
- Nova ravnoteža u E'.
- Naftna industrija dobiva 1,80 dolara, a ne više 2, dok potrošaču cijena raste za 1,80, jer je ponuda relativno cjenovno elastična, a potražnja relativno cjenovno neelastična.

Opće pravilo za prevaljivanje poreza

- Porezna incidencija označava konačni ekonomski učinak poreza na realne dohotke proizvođača i potrošača odnosno utjecaj poreza na dohotke proizvođača i potrošača.
- Incidencija ovisi o relativnim elastičnostima ponude i potražnje:
  1. Porez se prevaljuje na potrošače ako je potražnja neelastična u odnosu na ponudu.
  2. Porez se prevaljuje na proizvođače ako je ponuda relativno neelastična u odnosu na potražnju.

Subvencije

Dok porezi obeshrabruju potrošnju robe, subvencije se koriste kako bi ohrabrile proizvodnju.

Tablica 10. Maksimalni iznosi financijske omotnice za mjere potpore za iznimno osjetljive sektore, maksimalni jedinični iznosi plaćanja i minimalno poticane količine za 2022. godinu

Mjera	Jed. mjere	Minimalno poticane količine	Maksimalni jedinični iznos		Maksimalni iznos financijske omotnice	
			HRK	EUR**	HRK	EUR**
Potpore za maslinovo ulje	Litra	50	10,00	1,33	8.500.000,00	1.128.143,87
Potpora za duhan:						
– duhan tipa Burley	Kilogram	Sve isporučene količine	3,35*	0,44*	42.000.000,00	5.574.357,95
– duhan tipa Viržinija	Kilogram	Sve isporučene količine	6,25	0,83		
Potpore za uzgoj mliječnih krava	Grlo	1	1.000,00	132,72	51.000.000,00	6.768.863,23
Potpora za uzgoj rasplodnih krmača:						
– dodatno plaćanje za uzgojno valjane rasplodne krmače upisane u matične knjige koje vode ovlaštena ustanova, središnji savez uzgajivača ili uzgojno društvo	Grlo	1	470,00	62,38	18.500.000,00	2.455.371,96
Potpora za očuvanje domaćih i udomaćenih sorti poljoprivrednog bilja:						
– višegodišnji nasadi	Hektar	Sve prihvatljive površine	700,00	92,91	1.000.000,00	132.722,81
– povrtne kulture	Hektar	Sve prihvatljive površine	800,00	106,18		
– ratarske kulture	Hektar	Sve prihvatljive površine	500,00	66,36		

*kod duhana tipa Burley usklađivanje visine potpore prema klasama

** preračun u skladu sa Zakonom o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj (»Narodne novine« br. 57/22. i 88/22.)

MINIMALNI PRAGOVI I MAKSIMALNI PLAFONI

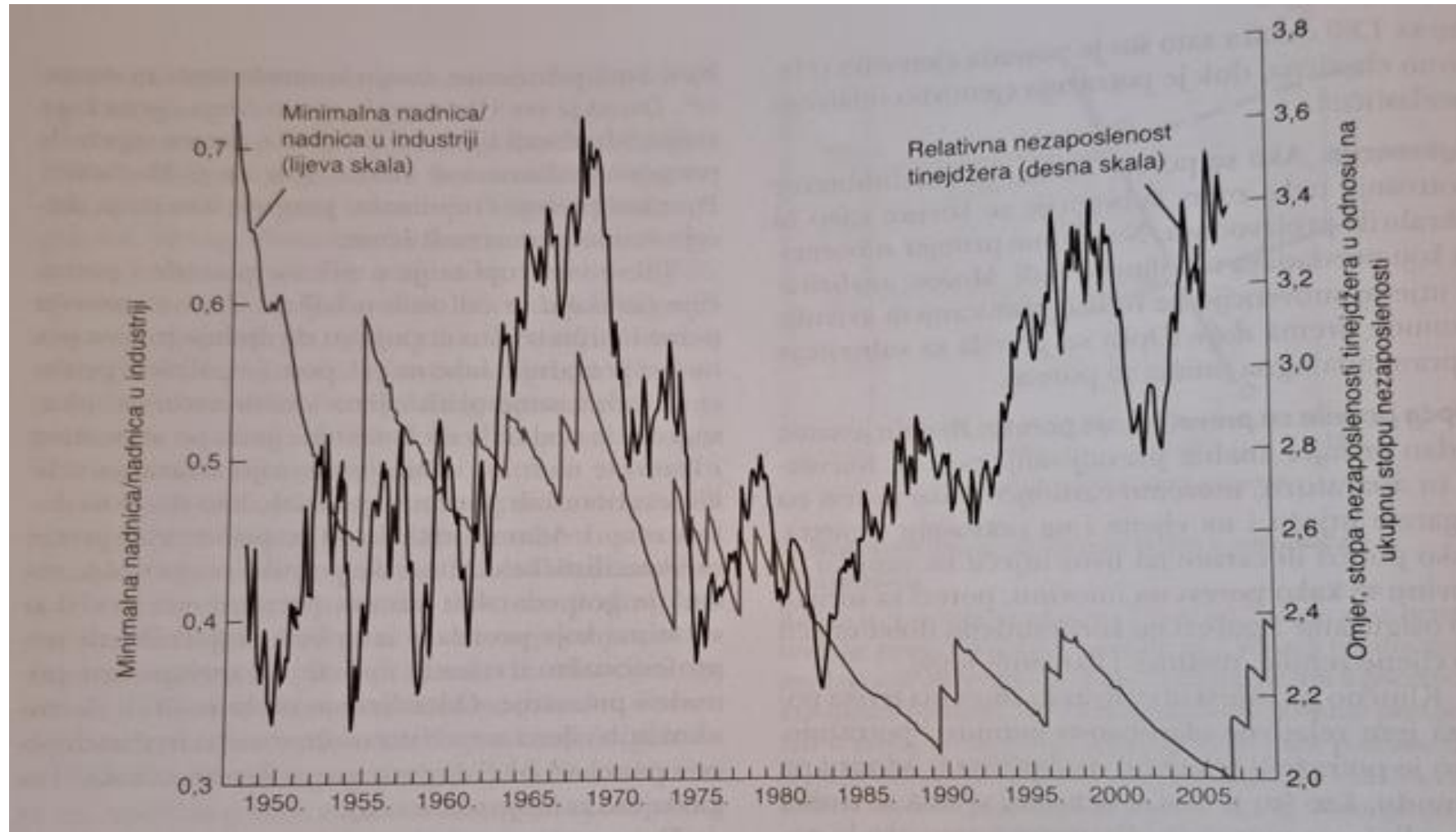
- Propisivanje maksimalne ili minimalne cijene od strane države.
- Kontrole cijena po sektorima i kontrole nadnica imaju tendenciju stvaranja velikih ekonomskih poremećaja.
- Dva važna primjera državne intervencije: minimalna nadnica i kontrola cijene benzina.

Kontroverza minimalnih nadnica

- Minimalna nadnica/plaća: određuje minimalni iznos kojeg poslodavci mogu isplatiti radnicima po satu.
- Pitanje minimalne nadnice uzrokuje neslaganja čak i među najpoznatijim ekonomistima.
- Nobelovac Gary Becker je izjavio: „Povisite minimalnu nadnicu i ljudi će izgubiti posao.”
- Druga skupina dobitnika Nobelove nagrade izjavila je: „Vjerujemo da se savezna minimalna nadnica može povećati za umjeren iznos bez značajnijeg ugrožavanja mogućnosti za zapošljavanje.”
- Izjave o poželjnosti podizanja minimalne nadnice odražavaju osobne vrijednosne sudove.

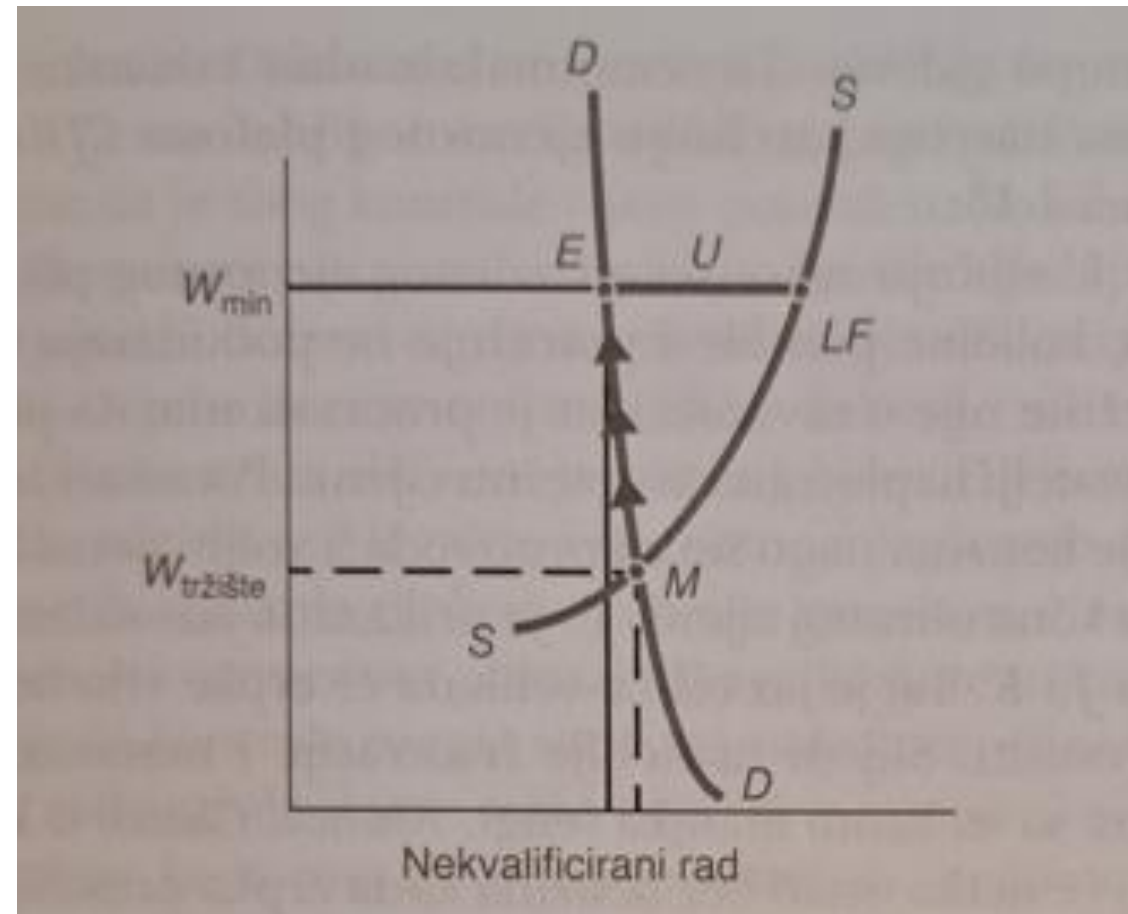

Minimalna nadnica i nezaposlenost tinejdžera, 1947. – 2009.

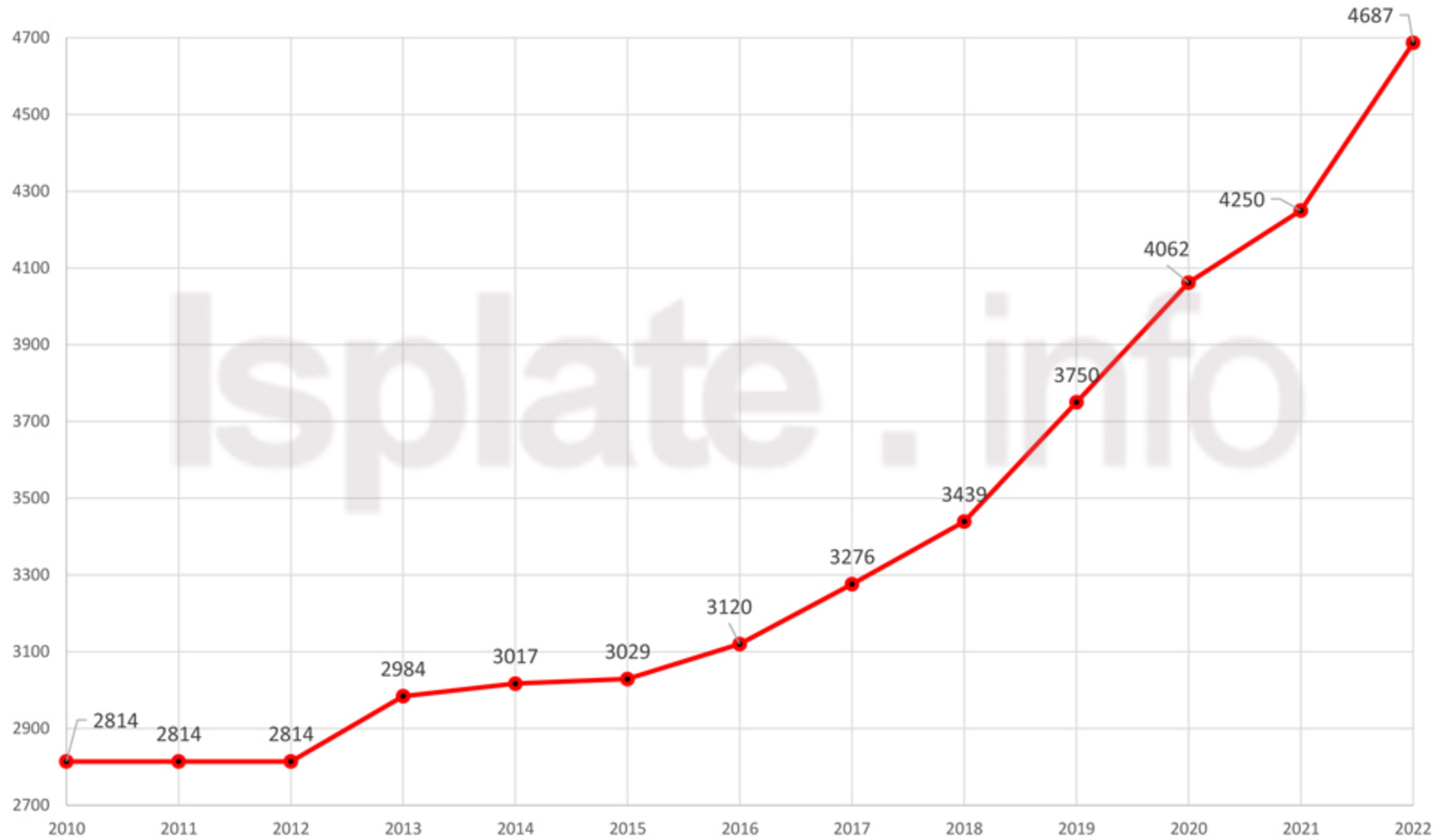

Učinci minimalne nadnice

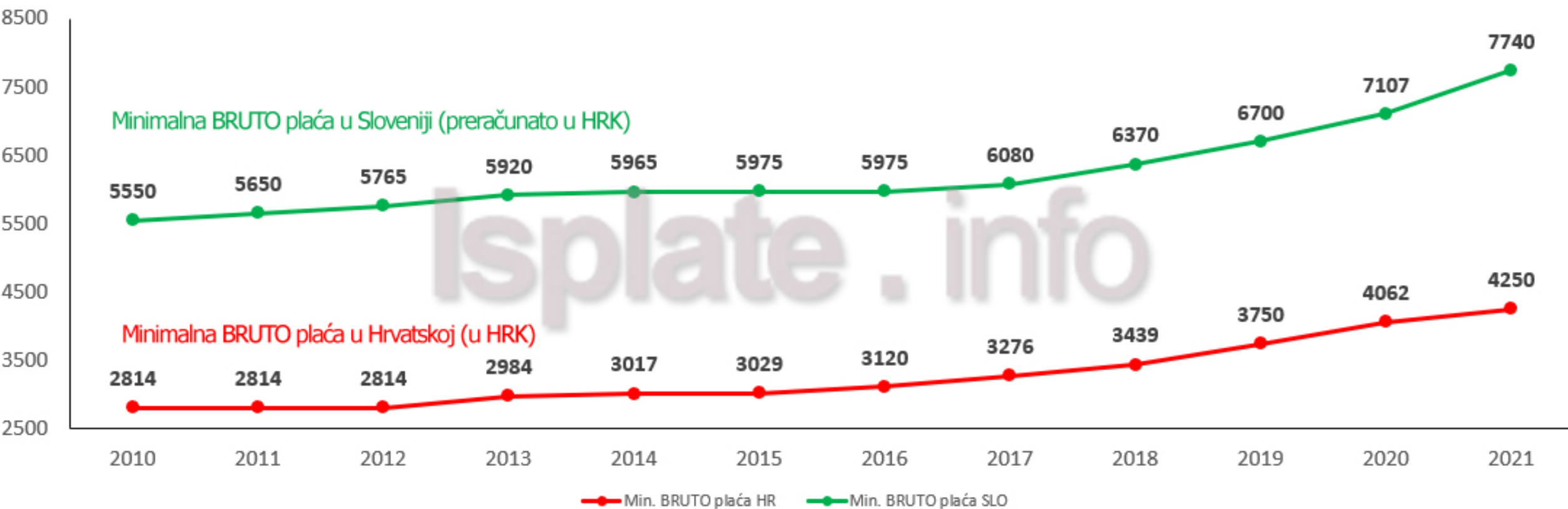
- Određivanje donje granice minimalne nadnice na $W_{\min}$, visoko iznad ravnoteže na slobodnom tržištu rezultira zaposlenošću E.
- Zaposlenost je smanjena s M na E.
- Nezaposlenost je U, razlika između ponuđenog rada LF i zaposlenosti u E.
- Ako je krivulja potražnje neelastična, povećanje minimalne nadnice povećat će dohodak radnika s niskim nadnicama.

Minimalna BRUTO plaća od 2010. do 2022. godine

Usporedbe minimalne BRUTO plaće u Hrvatskoj i Sloveniji

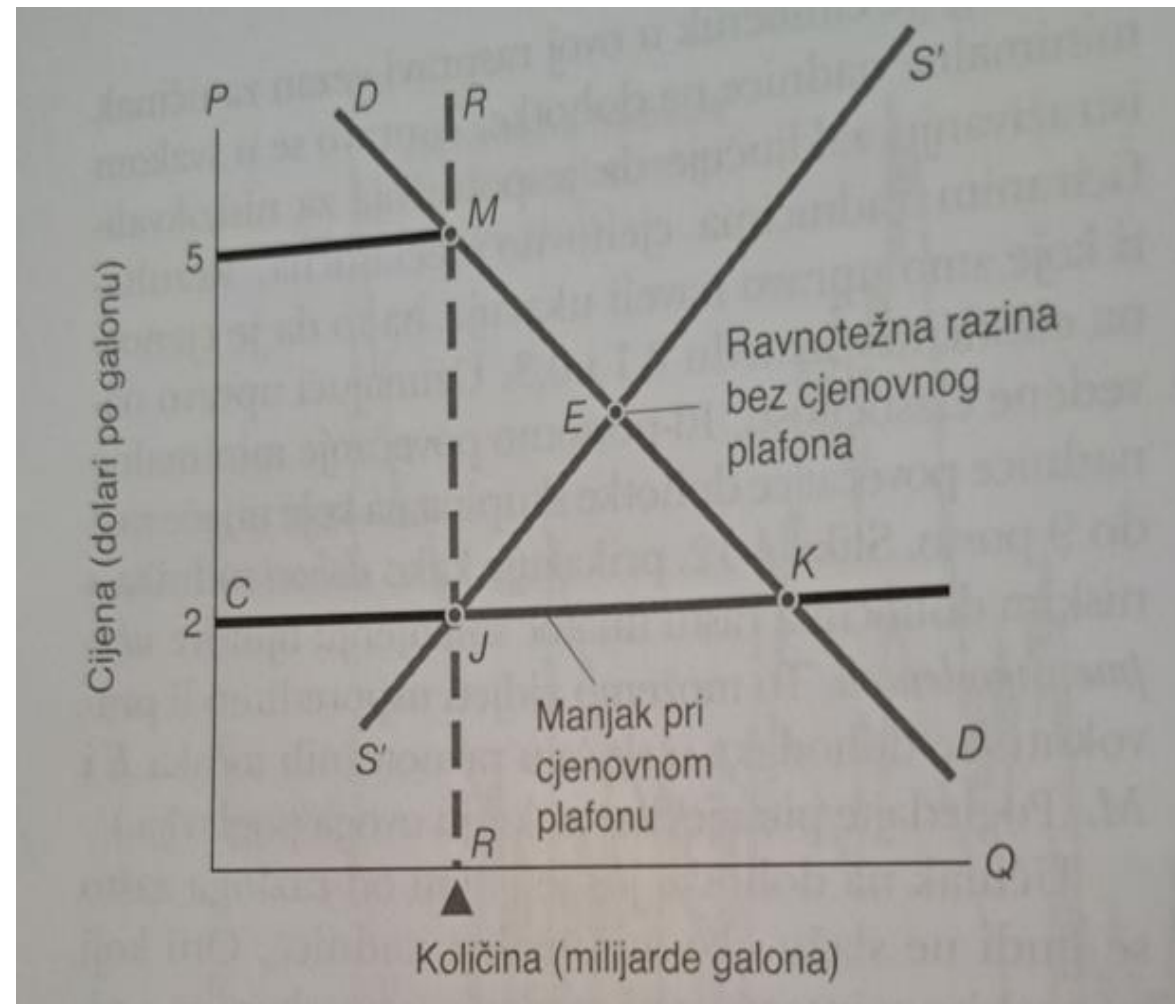
Kontrole cijene energenata

Primjer: država propisuje cjenovni plafon.

- Cijena nafte naglo poraste (smanjena ponuda i brzorastuća potražnja ili politička nestabilnost na Bliskom istoku i slično).
- Političari u toj situaciji mogu tražiti od vlade da postavi plafon na cijenu nafte kako naftne kompanije ne bi „previše” profitirale.
- Odgovorite: kakvi su učinci postavljanja takvog plafona?

Kontrole cijena uzrokuju nestašice

- Početna cijena benzina je 2 dolara po galonu, a nakon rasta je ravnoteža postignuta u točki E.
- Kada bi slobodno djelovanje tržišta bilo dopušteno, ravnoteža bi bila pri negdje 3,50 dolara.
- Potrošači bi se bunili, ali bi radije platili višu cijenu nego ostali bez goriva.
- Racioniranje putem „redova”: „Tko prvi, njegova djevojka”, putem kupona i novca.

Zadatak

- Izračunajte elastičnost potražnje. Cijena fotoaparata je 150€ a količina prodaje na tržištu je 400 komada. Na kraju godine, smanjenje cijene na 130€ je dovela do povećanja potražnje na 600 komada.
  - $E_d = 2,8$ – to znači da je potražnja visoko elastična pa će smanjenje cijene dovesti do značajnog povećanja prihoda.
- Ista trgovina prodaje baterije za 1€ i prodaje ih 1000 komada. Povećanje cijene na 1,1€ će dovesti do pada potražnje na 950 komada.
  - $E_d = 0,54$ – to znači da je potražnja neelastična pa će povećanje cijene dovesti do povećanja prihoda.

Ishod učenja 3:
Primjena ponude i potražnje
u marketinškom odlučivanju

Komponente marketinške ponude

- Koncept vrijednosti uzima u obzir ukupnu korist koju potrošač dobije kupnjom proizvoda.
- Što je percepcija vrijednosti viša, potrošač je spreman platiti više.

Čimbenici potražnje u marketingu

- Cijena.
- Raspoloživi ili diskrecijski dohodak.
- Cijene konkurenata.
- Ukusi potrošača.
- Marketinške aktivnosti.
- Tržišta.
- Percepcija potrošača.
- Drugi elementi (sezonalnost).

Tržišno orijentirana metoda određivanja cijene

- Metoda određivanja cijena prema potražnji podrazumijeva određivanje cijena prema razini potražnje, pri čemu se, što je moguće više točnije, treba odrediti potražnja uzimajući u obzir različitu razinu cijena.
- Kada je potražnja za određenim proizvodom na tržištu velika, cijena istog proizvoda će biti određena na visokoj razini.
- Nasuprot tome, kada je potražnja na tržištu mala cijena tog proizvoda će biti niska.

Case study

- Gyros Hrana je fast food u centru grada gdje postoji jako puno takvih restorana. Najbolje prodaje gyrose, hamburgere i pomfrit. Cijena gyrosa je 6€, hamburgera 5€, a pomfrita 4€. Prošle godine je ukupna godišnja prodaja iznosila 10.000 hamburgera, 15.000 pomfrita i 40.000 gyrosa.
- Vlasnik pokušava povećati prihod te je odlučio sve cijene povećati za 10%. Iz tržišnog istraživanja koje je proveo među drugim restoranima pretpostavljena elastičnost potražnje za svakim proizvodom je: hamburger (1,5), pomfrit (2), gyros (0,6).
  - Komentirajte što će se dogoditi s prihodima.
    - Doći će do porasta prihoda od prodaje gyrosa, ali pada prihoda od druga dva proizvoda.
  - Bi li bilo bolje da je snizio cijene za 10% za sve proizvode ili samo za neke?
    - Smanjenje cijene hamburgera i pomfrita će povećati prihode restorana, ali treba voditi računa da niže cijene tih proizvoda ne promijene potražnju za gyrosom.
  - Koje benefite bi dobio da je uložio u digitalni marketing?
    - Budući da je konkurencija velika, ciljana kampanja koja bi bila usmjerena na turiste bi dovela do povećanja prihoda.

Sljedeće teme:

Ponašanje potrošača

Hvala na pažnji!